

11+

ОПІШНЕ:
ГОНЧАРІ
З ЧАСІВ НЕОЛІТУ

СТОРІЯ

www.storiya.info

Опішне: гончарі з часів неоліту

Засновниця читацької онлайн-платформи «Сторія» **Олеся Божко**

Авторка **Ірина Смирнова**

Головна редакторка **Юлія Журлакова**

Літературна редакторка, авторка рубрики
«Читай і мову вивчай!» **Юлія Гарюнова**

Верстка та ілюстрації **Анастасія Бишовець**

Дизайн **Віталій Войтуль**

Фото **Максима Гаврилюка**, spadok.org.ua, wikimedia.org,
localhistory.org.ua, bp.blogspot.com, kolo.news

www.storiya.info

Матеріали розроблені ГО «ПРОСТІР ЗНАНЬ» за технічної підтримки ООН Жінки в Україні та за фінансування Жіночого фонду миру та гуманітарної допомоги ООН (WPHF). Ця публікація підготовлена за фінансової підтримки Жіночого фонду миру та гуманітарної допомоги Організації Об'єднаних Націй (WPHF), але це не означає, що висловлені в ній погляди та вміст є офіційно схваленими або визнаними з боку Організації Об'єднаних Націй.

Усі зображення, інформація і торговельні марки використовуються як ілюстрації з навчальною метою та не мають рекламного характеру. Усі матеріали, які розміщені на вебсайті www.storiya.info, а також будь-які інші матеріали, що розповсюджуються за допомогою цього сайту і з цього сайту (зокрема зображення, відеоролики і тексти), належать ГО «ПРОСТІР ЗНАНЬ» та захищені авторським правом. Несанкціоноване використання цих матеріалів, повне або часткове копіювання, збереження, зміна і поширення (для будь-яких цілей) без письмової згоди ГО «ПРОСТІР ЗНАНЬ» заборонено. © 2024 «Сторія».

“О так і живемо з гончарним кругом біля ліжка, бо, бува, і вночі приходиться до тебе дивовижна думка. Тоді потихеньку встаєш, тягнешся до глини, починаєш спілкуватися з нею”, — згадувала художниця-керамістка Явдоха Пошивайло. Вона та її чоловік Гаврило Пошивайло створили в своїй хаті в Опішному перший домашній музей гончарства.

Селище Опішне розташоване на Полтавщині. Його офіційна назва — Опішня, прийнята в часи русифікації. Сьогодні мешканці відстоюють повернення рідному селищу історичної назви — **Опішне**.

Явдоха та Гаврило Пошивайло

Рід Пошивайлів — гончарі з діда-прадіда. Щонайменше з XVIII століття вони з покоління в покоління займалися цим народним промислом: ліпили з глини глечики, горщики, свищики, іграшки та возили по ярмарках.

Зазвичай розподіляли працю в родині так: чоловіки створювали посуд, а жінки розписували його. Хоча майстрині не згірш за чоловіків вправлялися з гончарним кругом, такий розподіл давав змогу виготовити більше виробів на продаж.

Так робили й Гаврило з Явдохою. І вельми успішно. Явдоху називали малювальницею від Бога: по сирій глині вона швидко й впевнено виводила рослинні візерунки, у які вплітала зображення тварин.

Родинна гончарна традиція живе й нині, а з домашнього музею постав Національний музей-заповідник українського гончарства, директором якого є Олесь Пошивайло — онук Гаврила та Явдохи.

Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному. Фото Максима Гаврилюка

ОПІШНЕНСЬКЕ ГОНЧАРСТВО В КАМ'ЯНУ ДОБУ

Земля навколо Опішного завжди була щедрою на різні глини. До того ж залягали вони не глибоко й були дуже пластичними, тож місцеві жителі з давніх-давен користувалися цим природним ресурсом.

Археологічні знахідки кераміки поблизу Опішного, 2019 р.

Найраніші керамічні вироби в Опішному датовані добою неоліту — від 10 тисяч до 3 тисяч років до нашої ери. Це пізній період кам'яної доби, коли первісні люди почали вести осілий спосіб життя. Саме тоді, крім каменю та дерева, наші предки почали обробляти глину. І це був справжній прорив!

Така робота передбачала цілий ланцюжок дій: добування глини, змішування, ліплення виробу та його обпалювання. А потім, якщо вистачало часу й натхнення, можна було й прикрасити готовий горщик малюнками!

Процес обпалювання глини був майже магічним, адже люди щойно навчилися приборкувати вогонь! І ті, кому це вдавалося, відчували на собі захоплені погляди сусідів. Власне слово “гончар” походить від давнього “гърнь”, що вимовляється як “горно” — так називали піч для обпалювання кераміки.

Український гончар

Винайдення кераміки зламало стереотипи щодо кулінарії. З глини можна було виліпити посуд будь-якого розміру та будь-якої форми відповідно до призначення: для хліба або м'яса — плоскі тарілки, для напоїв — глибокі горнятка з ручками, щоб зручно тримати навіть гаряче, “прабабці” сучасних каструль — великі горщики з кришками, щоб готувати на вогні первісні борщі та супи. Вони добре зберігали температуру, не протікали та не пригорали. А які смачні виходили страви! Ммм... Рекламні гасла перших гончарів могли б звучати так: “Приготуй свій перший борщ у нашому горщику!” або “Забудь про дерев'яні тарілки, з яких пів страви виливається на підлогу!”.

СТОЛИЦЯ ГОНЧАРІВ УКРАЇНИ

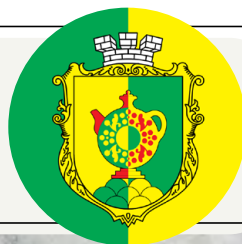
З винайденням гончарного коуру керамічні вироби стають більш досконаліми. На території України такий пристрій почали використовувати ще в V столітті, що підтверджують археологічні знахідки, зокрема й в Опішному.

Розквіт українського гончарства починається з XVII століття. А в XIX столітті Опішне стає його центром. У той час у селищі мешкало більше половини всіх гончарів Полтавщини: кожна третя родина заробляла на життя виготовленням кераміки. А вироби, придбані на полтавських ярмарках, подорожували в різні країни Європи!

Сьогодні на гербі Опішного зображений розписний куманець, що стоїть на семи пагорбах.

Куманець — це традиційна посуда для напоїв у формі коура чи кільця.

Гончарний ринок в Опішні, кінець XIX століття

У ЧОМУ ОСОБЛИВІСТЬ КЕРАМІКИ ОПІШНОГО

Опішне — не єдиний в Україні осередок гончарського ремесла. Свої традиції є й на Херсонщині, Чернігівщині, Київщині, Гуцульщині, Волині тощо. Усі вони мають багато спільного, але різняться підходами у фарбуванні.

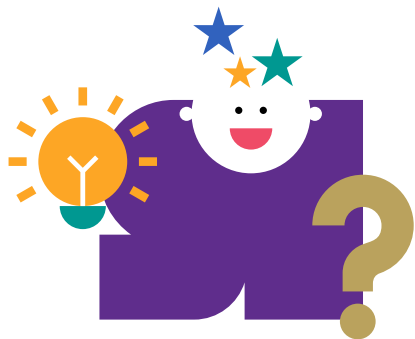
Колірну гаму опішненської кераміки формували натуральні барвники. Найбільш поширеною була так звана “описка”, болотна руда, з якої готували фарби від вишневого до чорного кольорів. Як барвники використовували й місцеві глини — білу й червону, або “червінку”. Тому основні кольори опішненських виробів — коричневий, червоний, білий, трохи зеленого та блакитного, чорного найменше.

Зразки опішнянської кераміки сучасних майстрів

Косівська мальована кераміка має схожу гаму, але вона вирізняється білим фарбованим тлом, на якому зображені рослинні візерунки. А от гаварецька кераміка з Галичини традиційно не розписується. Вона має особливий чорний колір, якого набуває під час обпалювання з димом.

А тобі яка найбільше подобається? ●◆■◀▶

НАД ЧИМ ПОМІРКУВАТИ

Технології виготовлення кераміки не змінювалися багато століть поспіль. Чи знаєш ти ще якісь технології, що залишалися незмінними протягом тривалого часу?

Чи захотілося тобі відвідати музей в Опішному? Що тебе зацікавило найбільше?

Які традиційні ремесла є у твоєму рідному місті/селі?

ЧИТАЙ
І МОВУ ВИВЧАЙ!

Гончарний і гончарський

У цьому тексті ти дізнався/дізналася про неймовірний приклад гончарського ремесла — кераміку з Опішні. До речі, а як же правильно використовувати прикметник — **гончарний** чи **гончарський**?

Гончарний — той, що стосується гончарства.

Наприклад: **гончарний круг, гончарний виріб.**

Гончарський — той, що стосується гончара; що стосується гончарства.

Наприклад: **гончарські інструменти, гончарський виріб.**

Тобто виходить, що у слова **“гончарський”** більше значень і його можна використовувати в більшій кількості контекстів.

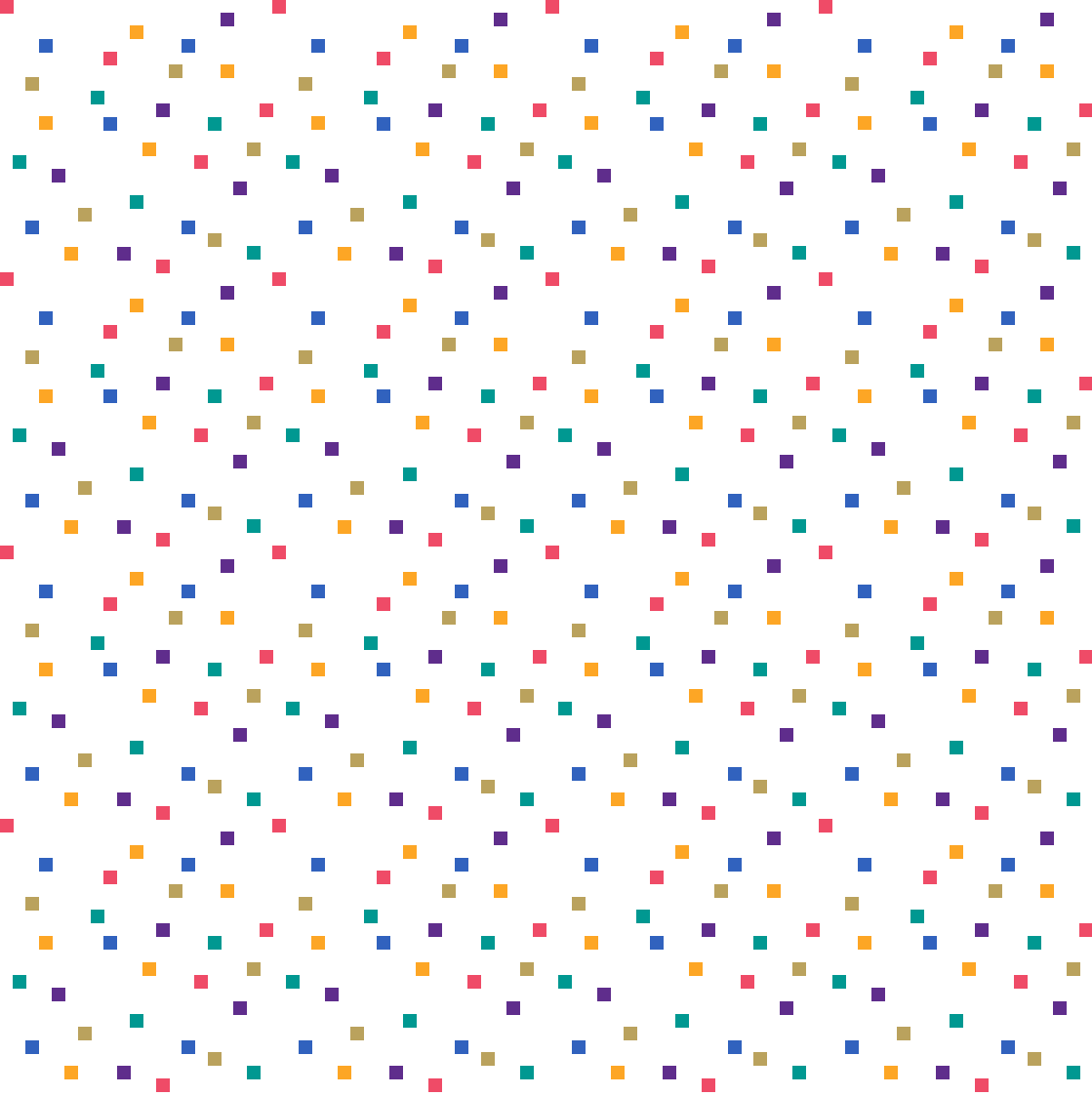
Спробуй **скласти** власні приклади речень зі
словами "гончарний" і "гончарський"!

A large writing area with a scalloped left edge and horizontal dotted lines for writing.

Тепер ти знаєш більше про значення
слів в українській мові!

www.storiya.info

© 2024 «Сторія»